

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

КІРОВА МАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 502.5:332.36

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МІСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ**

08.00.06 «Економіка природокористування
та охорони навколишнього середовища»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Державній екологічній академії післядипломної освіти та управління Міністерства екології та природних ресурсів України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН
Третяк Антон Миколайович,
Державна екологічна академія
післядипломної освіти та управління,
директор Навчально-наукового інституту
економіки та екології природокористування

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Рогач Світлана Михайлівна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри економіки підприємства
імені професора І. Н. Романенка

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Сакаль Оксана Володимирівна,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України»,
старший науковий співробітник відділу
проблем економіки земельних і лісових ресурсів

Захист відбудеться «08» жовтня 2018 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.20 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «07» вересня 2018 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Паламарчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Безперечно, період часу кінця ХХ – початку ХХІ ст. ознаменувався цілою низкою подій глобального значення, що далеко виходять за рамки окремої країни, регіону чи території територіальної громади. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в поглибленні існуючих концепцій понять «безпека життєдіяльності», «екологічна безпека життєдіяльності». Незважаючи на безумовну важливість глобальної системи життєдіяльності з позицій загальнолюдської цивілізації, реальним пріоритетом в існуванні, роботі кожної окремої людини або групи людей має все-таки локальна система рівнів життєдіяльності. Саме на локальному рівні система землекористування, яка характеризується економічними, екологічними, правовими та іншими відносинами власності на землю та інші природні ресурси, включає в себе найближче соціально-економічне, природне і виробниче оточення людини та є найважливішим об'єктом дослідження, організації та управління з позицій екологічної безпеки життєдіяльності людини.

Проведений аналіз нормативно-правових актів та наукової літератури дозволяє стверджувати, що саме людина, її екологічні та економічні інтереси є об'єктом захисту з точки зору забезпечення екологічної безпеки, тоді як безпосереднім об'єктом заходів з охорони навколишнього природного середовища є природні комплекси, екологічні системи тощо. Відповідно, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення передбачає дотримання сукупності норм, нормативів та вимог екологічної безпеки, зафіксованих в законодавстві, а також оцінювання екологічних ризиків здійснюваної діяльності.

Над вирішенням проблем інституціонального забезпечення природокористування, зокрема його екологічної безпеки, працюють відомі вітчизняні науковці, серед яких: Б. М. Данилишин, Л. В. Жарова, О. С. Заржицький, Д. В. Зеркалов, Т. В. Іванова, А. Б. Качинський, Л. Є. Купінець, Г. О. Обиход, Л. Ф. Соколенко, А. М. Третяк, М. А. Хвесик, Є. В. Хлобистов, В. М. Шмандій та ін. Крім того, закони України «Про основи національної безпеки України», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», «Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України на 2011–2015 роки» та проект відповідного плану на 2016–2020 роки визначають екологічну безпеку одним із пріоритетних завдань в державній політиці України з метою досягнення сталого розвитку, що актуалізує дослідження в цьому напрямі. Проте, питання екологічної безпеки життєдіяльності людини в міському середовищі досліджено недостатньо. Вищевикладене і обумовило вибір теми дисертації, формування мети та завдань, спрямованих на її реалізацію.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Основних напрямів державної політики України в галузі охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки (постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 року № 188/98-вр),

Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 року № 880-р та Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року (закон України від 21.12.2010 року № 2818-VI). Дисертацію виконано згідно з програмою наукових досліджень Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління Міністерства екології та природних ресурсів України, а саме в межах науково-технічної програми «Напрями розвитку та механізми формування економіки і екології землекористування в умовах нових земельних відносин» (номер державної реєстрації 0111U006654), в якій здобувачем розроблено методичний підхід до оцінки ефективності інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки життєдіяльності населення та удосконалено методичний підхід до оцінки стану екологічної небезпеки землекористування.

Мета та завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження – узагальнення та поглиблення теоретичних і методичних засад інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення та розроблення практичних рекомендацій з його удосконалення.

Реалізація мети обумовила постановку та вирішення наступних завдань:

– поглибити теоретичну сутність, визначити інституціональні засади та підходи на рівні територіальної громади щодо забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення;

– визначити поняття та сутнісні ознаки екологічної безпеки життєдіяльності населення;

– дослідити зарубіжний досвід інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення;

– здійснити аналіз та оцінку тенденцій реалізації заходів щодо забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення;

– обґрунтувати основні напрями удосконалення інституціонального середовища реалізації заходів екологічної безпеки життєдіяльності міського населення;

– запропонувати інституціонально-економічні інструменти регулювання екологічної безпеки життєдіяльності міського населення;

– удосконалити методичні підходи оцінки екологічної безпеки міського землекористування як базової основи формування безпеки міського населення.

Об'єкт дослідження – процес забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення як об'єктивна складова його здоров'я та національної безпеки держави.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні засади удосконалення інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення.

Методи дослідження. Теоретичною основою дисертаційного дослідження є положення економічної теорії, інституціональної економіки, економіки земле- та природокористування, управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища, численні наукові праці вчених з питань, що пов'язані із сутністю завдань, які вирішуються в роботі.

Для вирішення поставлених завдань у роботі використано: системний підхід – при дослідженні сутності екологічної безпеки життєдіяльності міського населення на основі динамічної збалансованості її структурно-утворюючих елементів (розділ 1, підрозділ 1.1); загальнонаукові методи аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення та порівняння – при уточненні понятійно-категоріального апарату, виділенні структури екологічної безпеки для розроблення системи показників, що характеризують екологічну безпеку життєдіяльності міського населення, дослідженні зарубіжного досвіду використання механізмів забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення і формулювання пріоритетних напрямів забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення (розділи 1 та 3, підрозділи 1.2, 1.3, 3.2, 3.3); методи графічного та економічного аналізу – при наочному представленні тенденцій розвитку і процесів в інституціональному середовищі екологічної безпеки життєдіяльності міського населення та оцінці стану реалізації заходів забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення (розділ 2, підрозділи 2.1 та 2.2); методи економіко-статистичного аналізу – при обробленні статистичних даних, аналізі динаміки відповідних показників і розробленні індикаторів екологічної безпеки міського землекористування для проведення діагностичних процедур щодо ідентифікації рівня екологічної небезпеки міського землекористування (розділи 2 та 3, підрозділи 2.3 та 3.3); програмно-цільовий підхід – при визначенні цільових орієнтирів екологічної безпеки життєдіяльності міського населення (розділ 3, підрозділи 3.1 та 3.2).

Інформаційну базу досліджень складають законодавчі та нормативні документи України з питань природокористування і землекористування, офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики м. Києва, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, аналітичні матеріали Міністерства екології та природних ресурсів України, Київської міської державної адміністрації, матеріали монографічних та періодичних наукових видань, матеріали власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в подальшому розвитку теоретичних, методичних та практичних положень, які формулюють інституціональні засади забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення. До основних результатів, які визначають наукову новизну та зміст дисертаційного дослідження, належать такі:

вперше обґрунтовано концептуальну ідею інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини, що полягає у виділенні місцевого рівня (рівень територіальних громад) у ієрархії: глобальна, регіональна та локальна безпека, яка найбільш пов'язана із типами землекористування, оскільки більшість негативних факторів, що впливають на здоров'я, відновлення працездатності і діяльність людини, має свій прояв саме на цьому рівні;

удосконалено:

– поняття інституціонального середовища життєдіяльності міського населення, яке розглядається як сукупність найважливіших фундаментальних соціальних, правових, політичних, економічних, екологічних, морально-етичних, культурних правил і норм, що визначають поведінку та взаємовідносини у суспільстві та на території міст тощо;

– сутність поняття «екологічна безпека життєдіяльності міського населення», яке, на відміну від існуючих трактувань, включає таку складову як безпека міського землекористування і виявляється можливим та необхідним у порівнянні з рівнем загроз та рівнем захищеності;

– систему індикаторів результативності реалізації заходів екологічної безпеки життєдіяльності міського населення, зокрема, доповнено такими показниками як: тенденції змін антропогенного навантаження території, екологічної стабільності та екологічної небезпеки землекористування;

– шкалу характеристики екологічної небезпеки землекористування на основі коефіцієнта екологічної небезпеки як індикатора змін її стану;

набули подальшого розвитку:

– методичний підхід до оцінки ефективності інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, які впливають на стан здоров'я населення, що включає оцінку соціальної, економічної та бюджетної ефективності інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки життєдіяльності населення;

– модель Муніципального кадастру землекористування зелених насаджень, яка включає: блок № 1 – взаємоузгодження складових та елементів Муніципального кадастру із Державним земельним кадастром; блок № 2 – власне самостійні складові та елементи Муніципального кадастру землекористування зелених насаджень;

– класифікація земель за функціональним використанням в містах з метою оцінки стану екологічної небезпеки та значення коефіцієнта екологічної стабільності і балів оцінки антропогенного навантаження землекористування.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані наукові результати мають важливе практичне значення для удосконалення інституціонального середовища та методологічних і методичних підходів щодо забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення. Запропоновано основні напрями удосконалення інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення та індикаторів оцінки її стану, що знайшло застосування в діяльності Управління екології та природних ресурсів Київської міської державної адміністрації; Державної екологічної інспекції у м. Києві; комунального об'єднання «Київзеленбуд»; Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління Міністерства екології та природних ресурсів України.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, яке має теоретичне та практичне значення. Особисто здобувачем розроблено наукові положення, методичні підходи та практичні рекомендації щодо удосконалення інституціонального забезпечення екологічної безпеки

життєдіяльності міського населення та індикаторів оцінки її стану. Одержані наукові результати дають змогу розв'язати важливе практичне завдання щодо підвищення ефективності інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення та оцінки її стану. З методичних рекомендацій, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та практичні результати дисертаційного дослідження доповідалися, обговорювалися і одержали позитивну оцінку на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми природокористування в процесі реформування відносин власності» (м. Київ, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Регіон – 2017: стратегія оптимального розвитку» (м. Харків, 2017 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції студентів, магістрантів та аспірантів «Галузеві проблеми екологічної безпеки» (м. Харків, 2017 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення» (м. Дніпро, 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, магістрів, аспірантів і молодих вчених «Земельні ресурси України і сучасна землевпорядна наука» (м. Київ, 2018 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми боротьби з деградацією земель та опустелюванням в Україні у контексті змін клімату» (м. Київ, 2018 р.).

Публікації. Основні наукові положення та результати дисертації висвітлено в 11 наукових працях, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 5 тез наукових доповідей, методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 310 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить 44 таблиці та 31 рисунок. Список використаних джерел налічує 234 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, подано інформацію щодо апробації результатів дисертації та опублікованих наукових праць.

У першому розділі дисертації «**Теоретико-методологічні засади інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення**» на основі аналізу та синтезу концептуальних підходів до сутності екологічної безпеки життєдіяльності населення досліджено понятійний базис інституціонального забезпечення, зарубіжний досвід та теоретико-методологічні засади екологічної безпеки життєдіяльності населення.

Обґрунтовано, що багатопланове поняття «безпека життєдіяльності» означає, в тому числі, і науку про безпечну взаємодію людини з місцем

існування. Тобто, в даному науковому напрямі традиційно розглядають лише локальну систему життєдіяльності (в дисертації обґрунтовано, що такою є система землекористування), яка утворює фундамент безпеки для системи більш високого рівня – глобальної системи життєдіяльності. Розширено перелік загальноприйнятих структурних рівнів безпеки (людина, суспільство, держава, міжнародна спільнота), які спільно впливають на стан людини і одночасно вважаються структурними рівнями безпеки життєдіяльності, зокрема, виділено рівень місцевої спільноти (рис. 1).

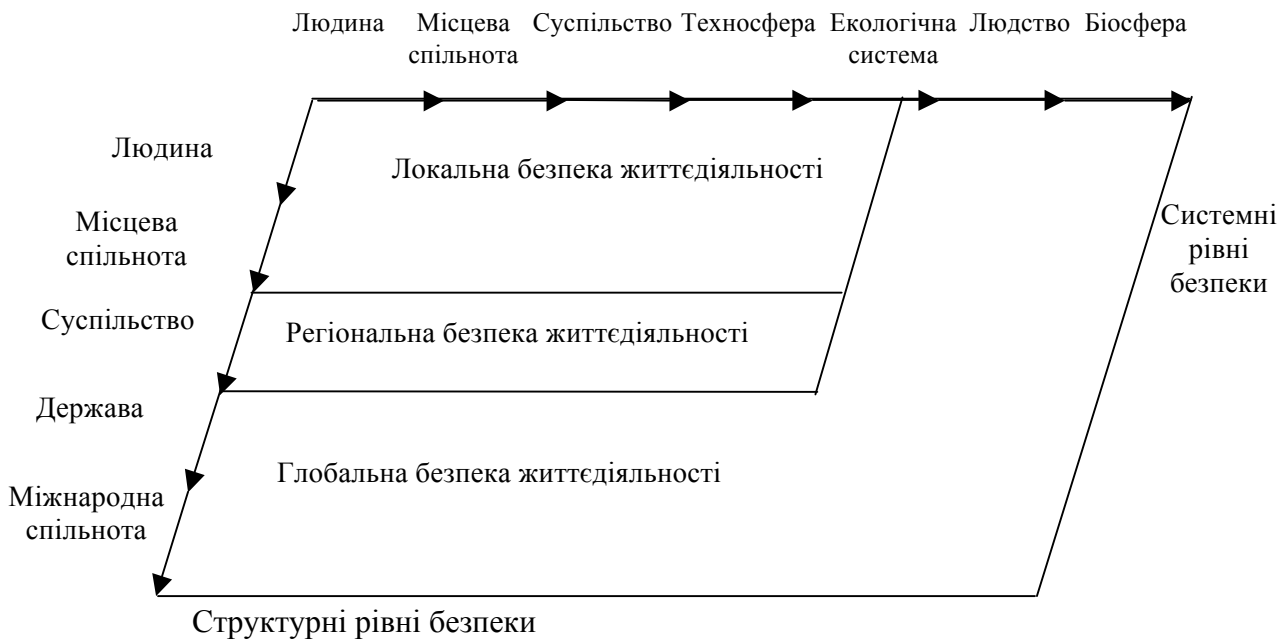

Рис. 1. Взаємозв'язок рівнів життєдіяльності та безпеки *

Примітка. * Розроблено автором

Відповідно, розвиток та функціонування інституціональних засад екологічної безпеки мають розглядатись за блоками:

- базисні – що визначають принципи і передумови розвитку та функціонування інституціональних засад забезпечення екологічної безпеки (Конституція, закони, стратегії, концепції, державні програми);
- міжнародні засади – реалізовані в ратифікованих конвенціях і угодах;
- організаційно-управлінські, в тому числі, територіальні і галузеві, з функціональним забезпеченням екологічної безпеки життєдіяльності населення (програми, рішення органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, положення із закріпленням функцій організаційно-управлінських інституцій);
- культурно-світоглядні, що реалізуються через традиції, звичаї, кодекси поведінки, місцеві правила відносин на відповідній території.

Встановлено, що інституціоналізація – це процес визначення, формулювання та закріплення соціальних правил, норм, статусів і ролей з метою створення системи, спроможної діяти у напрямі задоволення суспільної потреби, та, найчастіше, розуміється як процес упорядкування та формалізації соціальних зв'язків і відносин. Так, у випадку формування системи екологічної

безпеки, мова йде про створення соціально-екологічного інституту як стійкої, нормативно закріпленої форми соціальної взаємодії людей.

Інституціоналізацію екологічної безпеки треба розуміти як процес утворення соціально-екологічного інституту, що включає наступні послідовні етапи: виникнення певної суспільно-екологічної потреби, задоволення якої вимагає спільних організованих дій; формування загальних цілей екологічної безпеки; появу соціально-екологічних норм і правил в ході стихійної соціально-екологічної взаємодії, реалізованої методом проб і помилок; виникнення процедур, пов'язаних з цими нормами і правилами; формалізацію норм, правил, процедур, тобто їх ухвалення та практичне застосування; встановлення системи санкцій для підтримки норм і правил, диференційованість їх застосування в окремих випадках; створення системи відповідних статусів і ролей; появу та організаційне оформлення виниклої інституціональної структури екологічної безпеки або зміну та вдосконалення вже сформованої.

Обґрунтовано, що інституціональне середовище життєдіяльності міського населення – це сукупність найважливіших фундаментальних соціальних, правових, політичних, економічних, екологічних, морально-етичних, культурних правил і норм, що визначають поведінку та взаємовідносини у суспільстві та на відповідній території (села, міста, району, регіону), в тому числі, між суб'єктами господарювання, державою і територіальною громадою, і повинні бути спрямовані на підвищення ефективності економіки, екології та якості життя населення, що, в свою чергу, призводить до досягнення збалансованого, сталого розвитку території.

Процес інституціоналізації екологічної безпеки на рівні територіальних громад (рис. 2) запропоновано здійснювати з урахуванням теоретичного базису підсистем природокористування економіко-екологічної та фінансово-екологічної безпеки.

В другому розділі **«Тенденції та оцінка змін інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення»** проаналізовано інституціональні аспекти забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення міста Києва в динамічному взаємозв'язку із тенденціями реалізації заходів.

Для забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення запропоновано визначати ефективність інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, що впливають на здоров'я, яку можна представити як співвідношення витрат на підтримку здоров'я і втрат, які понесе індивід, виробництво, відповідний бюджет в результаті непрацездатності внаслідок хвороби (втрата валової доданої вартості, втрата прибутку, виплати за лікарняними, витрати на лікування, зменшення обсягів податку на дохід громадян тощо). Залежно від показників одержуваних збитків ефективність інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, які впливають на здоров'я, можна поділити на соціальну, економічну – для підприємств і громадян та бюджетну – для територіальної громади.

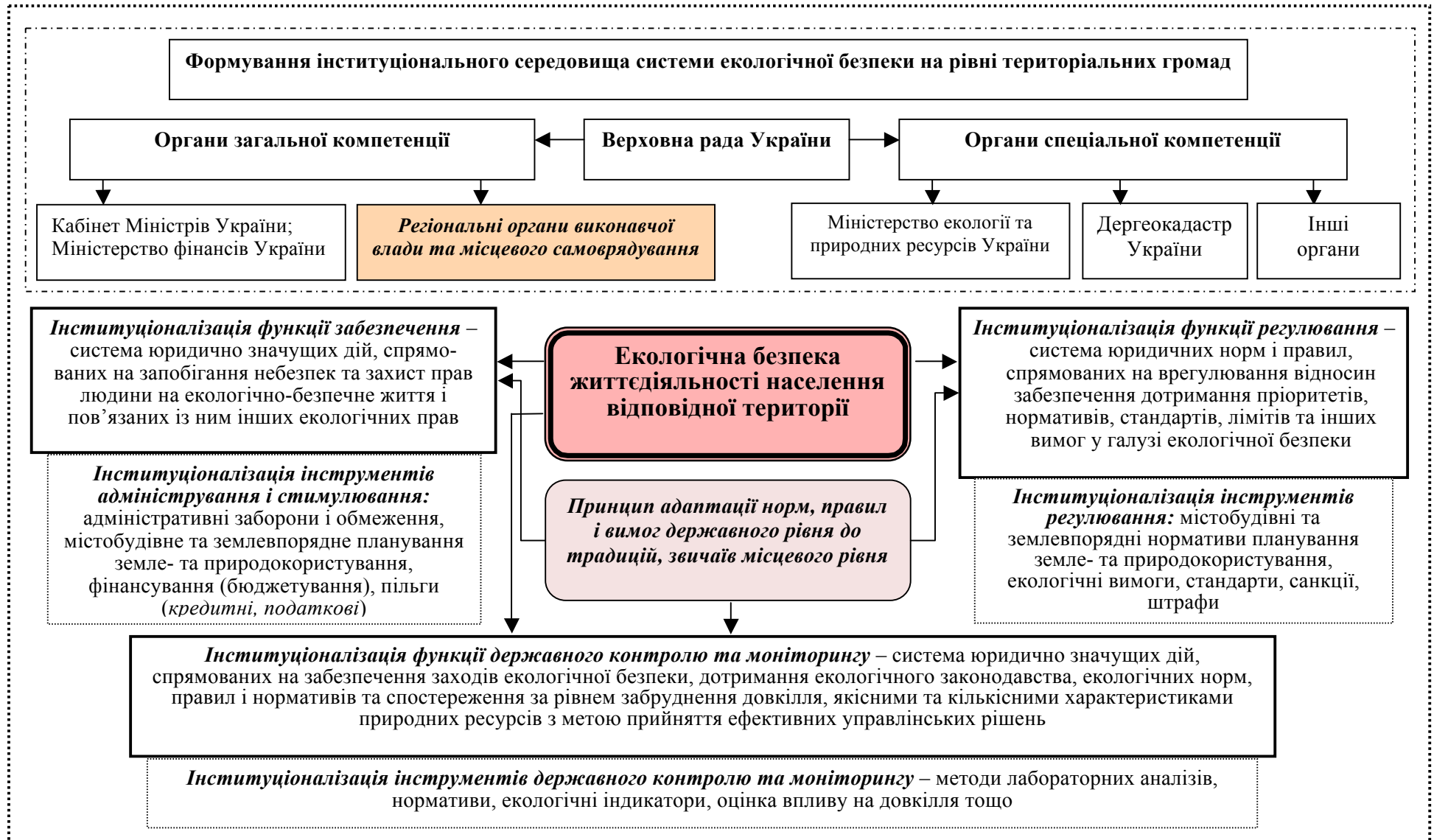

Рис. 2. Логічно-сутнісна модель процесу інституціоналізації системи екологічної безпеки на рівні територіальних громад*

Примітка. * Розроблено автором

З огляду на специфіку оцінки стану здоров'я, що здебільшого базується на застосуванні показників нездоров'я, та на переважно негативні екологічні тенденції в Україні, питання ефективності інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, які впливають на здоров'я населення, в цю царину можна розглядати і за принципом «від протилежного» – через втрати, які за належного інституціонального забезпечення та управління можна було б запобігти, а саме, в роботі зроблено оцінку втрати людського потенціалу з причини розладів здоров'я, а також спричинені цим матеріальні втрати.

В дисертації запропоновано розрахунок соціальних, економічних і бюджетних втрат від недостатньої ефективності інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, які впливають на стан здоров'я населення, здійснювати за формулами:

$$C\text{Веб} = \text{ЛДвтр.} \times \text{ВДВл}, \quad (1)$$

де $C\text{Веб}$ – соціальні втрати від недостатніх інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки за рік, грн;

ЛДвтр. – кількість людино-днів, втрачених з причини хвороб за рік;

ВДВл – валова додана вартість, що створюється однією людиною в день, грн.

$$E\text{Веб} = \text{ВЛ1} + \text{ВЛ2} + \text{ВПр}, \quad (2)$$

де $E\text{Веб}$ – економічні втрати від недостатніх інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки за рік, грн;

ВЛ1 – виплати за лікарняними (=кількість людино-днів, втрачених з причини хвороб за рік \times оплата одного дня лікарняного), грн;

ВЛ2 – витрати на лікування (=кількість людино-днів, втрачених з причини хвороб за рік \times вартість одного дня лікування), грн;

ВПр – втрати прибутку (доходів) внаслідок зниження продуктивності праці або втрати заробітку людини (=кількість людино-днів, втрачених з причини хвороб за рік \times дохід однієї людини за день), грн.

$$B\text{Веб} = \text{ЛДвтр.} \times \text{ОПДл}, \quad (3)$$

де $B\text{Веб}$ – бюджетні втрати від недостатніх інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки за рік, грн;

ЛДвтр. – кількість людино-днів, втрачених з причини хвороб за рік;

ОПДл – обсяг податку на дохід однієї людини за день, грн.

Соціальну, економічну та бюджетну ефективність інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, які впливають на здоров'я населення, можна розрахувати за формулами:

$$DЗCв = C\text{Веб1} - C\text{Веб2}, \quad (4)$$

де $DЗCв$ – динамічне зменшення (збільшення) соціальних втрат в процесі реалізації інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, грн;

$C\text{Веб1}$ та $C\text{Веб2}$ – соціальні втрати від недостатніх інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки за відповідні роки, що порівнюються, грн.

$$ДЗЕв = ЕВеб1 - ЕВеб2, \quad (5)$$

де $ДЗЕв$ – динамічне зменшення (збільшення) економічних втрат в процесі реалізації інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, грн;

$ЕВеб1$ та $ЕВеб2$ – економічні втрати від недостатніх інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки за відповідні роки, що порівнюються, грн.

$$ДЗБв = БВеб1 - БВеб2, \quad (6)$$

де $ДЗБв$ – динамічне зменшення (збільшення) бюджетних втрат в процесі реалізації інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, грн;

$БВеб1$ та $БВеб2$ – бюджетні втрати від недостатніх інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки за відповідні роки, що порівнюються, грн.

Характеристика тенденцій втрат, які несе індивід, виробництво та територіальна громада в результаті непрацездатності внаслідок хвороби та показники розрахунку ефективності інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, які впливають на здоров'я населення м. Києва, приведено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Оцінка ефективності інституціонально-управлінських заходів
щодо зниження рівня екологічної небезпеки населення м. Києва***

Показник	Рік			
	2010	2013	2015	2016
Соціальні втрати ($СВеб$), млн грн	2941,0	4221,5	5537,8	6815,7
Динамічне зменшення (збільшення) соціальних втрат ($ДЗСв$) щодо 2010 р., млн грн	–	+1280,5	+273,4	+1236,6
Динамічне зменшення (збільшення) соціальних втрат ($ДЗСв$) щодо попередніх років, млн грн	–	+1280,5	–2018,7	+945,6
Економічні втрати ($ЕВеб$), млн грн	3847,4	6059,4	7823,3	8967,7
Динамічне зменшення (збільшення) економічних втрат ($ДЗЕв$) щодо 2010 р., млн грн	–	+2212,0	+936,5	+1669,2
Динамічне зменшення (збільшення) економічних втрат ($ДЗЕв$) щодо попередніх років, млн грн	–	+2212,0	–3023,0	+675,0
Бюджетні втрати ($БВеб$), млн грн	315,7	456,4	600,0	720,7
Динамічне зменшення (збільшення) бюджетних втрат ($ДЗБв$) щодо 2010 р., млн грн	–	+140,7	+43,9	+121,8
Динамічне зменшення (збільшення) бюджетних втрат ($ДЗБв$) щодо попередніх років, млн грн	–	+140,7	–217,0	+84,7

Примітка. * Розраховано автором із врахуванням індексу інфляції гривні: 2010 р. – 1,0; 2013 р. – 1,0; 2015 р. – 1,790; 2016 р. – 1,897 до 2010 р. і 1,06 до 2015 р.

Проведені за запропонованою методикою розрахунки показують, що в 2016 році у порівнянні з 2010 роком спостерігається збільшення соціальних

втратах на 1236,6 млн грн, економічних – на 1669,2 млн грн та бюджетних – на 121,8 млн грн із-за незадовільної реалізації інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки в місті Києві.

В третьому розділі «**Напрями поліпшення інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення**» науково обґрунтовано напрями удосконалення інституціонального середовища реалізації заходів екологічної безпеки та інституціонально-економічні інструменти регулювання екологічної безпеки життєдіяльності міського населення, приведено розроблені методичні рекомендації діагностики та індикації екологічної небезпеки міського землекористування як базової основи здоров'я міського населення.

Обґрунтовано, що процес удосконалення інституціонального середовища характеризується наступними етапами: 1) актуалізація намірів – оформлення соціальних намірів у суспільній свідомості у вигляді ідей, що мають своє відображення в наукових, філософських і політичних роботах; 2) інституціонування – процес закріплення неформальних правил у конкретні правові акти, за виконання яких відповідають органи влади та управління; 3) соціальне конституювання реальності – процес здійснення новостворених формальних правил. Враховуючи викладене, вважаємо за необхідне розроблення проекту закону України «Про екологічну безпеку життєдіяльності населення України». Запропоновано загальну структуру розділів та стислий зміст нового законопроекту.

У контексті дослідження механізму інституціоналізації сфери екологічної безпеки на рівні територіальної громади м. Києва розроблено логічно-сутнісну модель врахування впливу фінансово-економічних та екологічних загроз на взаємодію суб'єктної та об'єктної складових елементів системи екологічної безпеки (рис. 3).

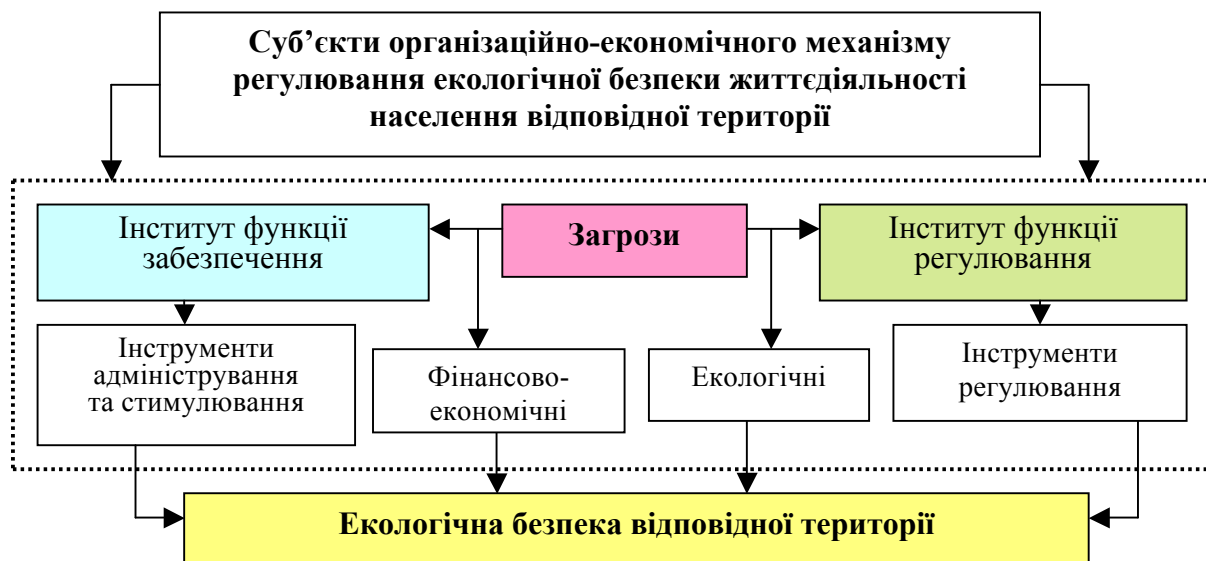

Рис. 3. Логічно-сутнісна модель врахування впливу фінансово-економічних та екологічних загроз на взаємодію суб'єктної та об'єктної складових елементів системи екологічної безпеки

Доведено, що збільшення площі лісів і зелених насаджень в містах є важливим фактором зменшення захворюваності населення. Оскільки облік лісових угідь і зелених насаджень в межах міста ведеться незадовільно, запропоновано модель Муніципального кадастру землекористування зелених насаджень, яка включає: блок № 1 – взаємоузгодження складових та елементів Муніципального кадастру з Державним земельним кадастром; блок № 2 – власне самостійні складові та елементи Муніципального кадастру землекористування зелених насаджень.

Одним із напрямів покращення інституціонального середовища забезпечення екологічної безпеки населення на території міста Києва є розроблення нормативів режиму міського землекористування зелених насаджень і лісових угідь за їх функціональним використанням. В цьому зв'язку пропонується розподілити землекористування зелених насаджень та лісокористування за функціональним використанням земель у контексті оптимального поглинання викидів у повітря.

На нашу думку, діагностика та індикація екологічної безпеки міського землекористування, як базової основи здоров'я міського населення, характеризується системою показників, до яких відносяться екологічна стабільність землекористування, антропогенне навантаження території та рівень екологічної небезпеки землекористування. Тому, запропоновано методику оцінки екологічної небезпеки і антропогенного навантаження землекористування в межах територій міст. Зокрема, для міського землекористування розширено класифікацію земель за функціональним використанням (виділено окремо землі під дорогами з інтенсивними транспортними потоками; землі промисловості, які в містах є підвищеним джерелом забруднення довкілля; трьох- і більше поверхову житлову забудову, інші забудовані землі і вулиці; одно- та двоповерхову житлову садибну забудову) в цілях оцінки стану екологічної небезпеки. Відповідно до удосконаленої класифікації розроблено значення коефіцієнта екологічної стабільності та значення балів оцінки антропогенного навантаження землекористування.

Екологічна стабільність землекористування та рівень антропогенного навантаження залежать від структури землекористування за функціями використання земель. Для оцінки екологічної небезпеки пропонується застосовувати коефіцієнт екологічної небезпеки, як індикатор змін її стану, що розраховується відніманням від одиниці коефіцієнту екологічної стабільності:

$$K_{ек. неб} = 1 - K_{ек. ст.}, \quad (7)$$

На основі коефіцієнта екологічної небезпеки розроблено шкалу характеристики екологічної небезпеки землекористування, відповідно до якої критичному рівню відповідає значення від 1 до 0,77; високому – від 0,76 до 0,51; середньому – від 0,50 до 0,34; низькому – від 0,33 до 0.

В дисертаційному дослідженні подано оцінку стану екологічної небезпеки землекористування в розрізі районів міста Києва (табл. 2).

**Оцінка стану екологічної небезпеки землекористування
в розрізі районів міста Києва**

Адміністративно-територіальна одиниця	$K_{ек. ст.}$	Значення екологічної стабільності землекористування	$B_{ан. н.}$	Рівень антропогенного навантаження території	$K_{ек. неб.}$	Рівень екологічної небезпеки землекористування
м. Київ	0,50	стабільно нестійка	3,14	середній	0,50	середній
Голосіївський	0,53	середня стабільність	3,75	середній	0,47	середній
Дарницький	0,55	середня стабільність	3,32	середній	0,45	середній
Деснянський	0,67	середня стабільність	3,19	середній	0,33	середній
Дніпровський	0,62	середня стабільність	3,18	середній	0,38	середній
Оболонський	0,18	екологічно нестабільна	4,63	критичний	0,82	критичний
Печерський	0,11	екологічно нестабільна	4,85	критичний	0,89	критичний
Подільський	0,16	екологічно нестабільна	4,76	критичний	0,84	критичний
Святошинський	0,34	стабільно нестійка	4,06	високий	0,66	високий
Солом'янський	0,20	екологічно нестабільна	4,53	критичний	0,80	критичний
Шевченківський	0,13	екологічно нестабільна	4,81	критичний	0,87	критичний

Примітка. $K_{ек. ст.}$ – коефіцієнт екологічної стабільності; $B_{ан. н.}$ – бал антропогенного навантаження; $K_{ек. неб.}$ – коефіцієнт екологічної небезпеки

За розрахунками рівень екологічної небезпеки землекористування в розрізі районів міста Києва тісно переплітається з рівнем антропогенного навантаження і в п'яти районах характеризується як критичний (Оболонський, Печерський, Подільський, Солом'янський, Шевченківський). Це вказує на недостатність зміни структури землекористування протягом багатьох років.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено результати теоретичного обґрунтування та авторське бачення розв'язання актуального наукового завдання щодо узагальнення та поглиблення теоретичних і методичних засад інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення та розроблення практичних рекомендацій з його удосконалення. Інтегральний науковий результат дисертаційного дослідження знайшов свою реалізацію в комплексі теоретичних, практичних і методичних положень:

1. Обґрунтовано, що саме людина, її екологічні та економічні інтереси є об'єктом захисту з точки зору забезпечення екологічної безпеки, тоді як безпосереднім об'єктом заходів з охорони навколишнього природного

середовища є природні комплекси, екологічні системи тощо. Відповідно, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення передбачає дотримання сукупності норм, нормативів та вимог екологічної безпеки, зафіксованих в законодавстві, а також оцінювання екологічних ризиків здійснюваної діяльності. Сьогодні забезпечення екологічної безпеки набуло не тільки власне еколого-правового, але й інституціонально-економічного регулятивного і соціального значення через характер прояву різних видів екологічних загроз – екологічно шкідливої діяльності, небезпечних джерел і об'єктів екологічного походження.

2. Доведено, що інституціональне середовище життєдіяльності міського населення – це сукупність найважливіших фундаментальних соціальних, правових, політичних, економічних, екологічних, морально-етичних, культурних правил і норм, що визначають поведінку та взаємовідносини у суспільстві та на відповідній території (села, міста, району, регіону), в тому числі, між суб'єктами господарювання, державою і територіальною громадою, і повинні бути спрямовані на підвищення ефективності економіки, екології та якості життя населення, що, в свою чергу, призводить до досягнення збалансованого, сталого розвитку території.

3. Доведено, що інституціональне забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення – це комплексна системна науково-обґрунтована взаємодія держави, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств, організацій, установ різних форм власності, громадських організацій, благодійних фондів з метою захисту людини і довкілля від небезпечного (шкідливого) впливу, створення умов для збереження здоров'я людей і сталого соціально-економічного розвитку, балансу розвитку екосистем, діяльності щодо захисту життєво важливих екологічних інтересів на підставі існуючої нормативно-правової бази держави з урахуванням дотримання екологічної поведінки, підвищення екологічної культури та зростання екологічної свідомості.

4. Обґрунтовано, що сутність екологічної безпеки життєдіяльності міського населення полягає у формуванні безпечного міського землекористування і виявляється можливим та необхідним порівнянням по відношенню до нього рівня загроз та рівня захищеності. В цьому зв'язку запропоновано на локальному рівні (рівні територіальних громад) оцінювати стан безпеки життєдіяльності людини і населення в цілому через оцінку структури землекористування та його екологічної стабільності.

5. Доведено, що інституціональне середовище екологічної безпеки життєдіяльності населення міста Києва є не повним, оскільки в переліку індикаторів результативності реалізації заходів із забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення відсутні такі показники як: тенденції змін антропогенного навантаження території, екологічної стабільності та екологічної небезпеки землекористування, які пов'язані із структурою типів (підтипів) землекористування, функціональним використанням земель.

6. З'ясовано, що на законодавчо-нормативному рівні не має чітко визначеної класифікації зелених насаджень в населених пунктах залежно від їх функціонального призначення, що обумовлює незадовільний їх облік та планування розвитку землекористування зелених насаджень. Крім того, лісові

зелені насадження суттєво відрізняються від лугових за ефективністю захисту повітря від забруднення. Також, із-за незадовільного (колізійного) законодавчо-нормативного забезпечення, в місті Києві так і не створено системи інституціонально-економічних інструментів регулювання екологічної безпеки життєдіяльності міського населення.

7. Обґрунтовано, що одним із напрямів покращення інституціонального середовища забезпечення екологічної безпеки населення міста Києва є розроблення нормативів режиму землекористування лісових угідь та зелених насаджень за функціональним їх використанням. Пропонується розподілити лісові угіддя та зелені насадженнями за функціональним їх використанням у контексті оптимального поглинання викидів у повітря.

8. Доведено, що різні функції лісових угідь та зелених насаджень в межах міста і незадовільний їх облік обумовлюють необхідність створення системи Муніципального кадастру землекористування зелених насаджень. Враховуючи взаємозалежність Муніципального кадастру та Державного земельного кадастру, запропоновано модель Муніципального кадастру землекористування зелених насаджень, яка включає: блок № 1 – взаємоузгодження складових та елементів Муніципального кадастру із Державним земельним кадастром; блок № 2 – власне самостійні складові та елементи Муніципального кадастру землекористування зелених насаджень.

9. Обґрунтовано, що до інституціонально-економічних інструментів регулювання екологічної безпеки життєдіяльності міського населення необхідно віднести: розроблення системи нормативів земле- та природокористування, які направлено на зменшення ризиків екологічної небезпеки населення на території територіальної громади; розроблення правил (регламентів) земле- та природокористування щодо формування та організації використання зелених насаджень і рекреаційних територій в межах міста; створення системи Муніципального кадастру землекористування зелених насаджень; розроблення системи муніципального адміністрування земле- та природокористування за допомогою фінансово-економічних інструментів. Розроблено нормативи режиму міського землекористування зелених насаджень та лісокористування за функціональним використанням земель щодо оптимального поглинання викидів у повітря.

10. Сформульовано авторське розуміння основ методологічного підходу оцінювання еколого-економічної ефективності організації заходів забезпечення екологічної безпеки на місцевому рівні, що включає оцінку: 1) адекватності структури землекористування викликам екологічної небезпеки; 2) процесу управління екологічною безпекою відповідної території; 3) загроз і впливів на стан екологічної безпеки.

11. Розроблено методичний підхід до розрахунку соціальної, економічної та бюджетної ефективності інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки, які впливають на здоров'я населення. Проведені за запропонованою методикою розрахунки показують, що в 2016 році у порівнянні з 2010 роком спостерігається збільшення соціальних витрат на 1236,6 млн грн, економічних – на 1669,2 млн грн та бюджетних – на 121,8 млн грн із-за незадовільної реалізації інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки в місті Києві.

12. Запропоновано методику оцінки екологічної небезпеки і антропогенного навантаження міського землекористування. Зокрема, розширено класифікацію земель за функціональним використанням в цілях оцінки стану екологічної небезпеки. Відповідно до удосконаленої класифікації розроблено значення коефіцієнта екологічної стабільності та значення балів оцінки антропогенного навантаження землекористування. Розроблено шкалу характеристики екологічної небезпеки землекористування на основі коефіцієнта екологічної небезпеки як індикатора змін її стану. Зокрема, критичний рівень екологічної небезпеки землекористування характеризується коефіцієнтом від 0,77 до 1,00; високий рівень – від 0,51 до 0,76; середній рівень – від 0,34 до 0,50; низький рівень – від 0,33 до 0,00.

Запропоновані в дисертаційному дослідженні заходи сприятимуть покращенню інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення і формуванню науково-обґрунтованого інструментарію прийняття управлінських рішень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Кірова М. О. Окремі аспекти особливостей поняття та сутності екологічної безпеки життєдіяльності міського населення. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2017. № 2. С. 100–109.

2. Кірова М. О. Оцінка впливу екологічної безпеки населення міста Києва на рівень захворюваності. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2017. № 3. С. 107–116.

3. Кірова М. О. Проблеми поводження з відходами в контексті забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення міста Києва. Збалансоване природокористування. 2017. № 4. С. 147–153.

4. Кірова М. О. Досвід зарубіжних країн щодо інституціонального забезпечення екологічної безпеки: пропозиції для України. Збалансоване природокористування. 2018. № 1. С. 158–165.

5. Кірова М. О. Теоретико-методологічний процес інституціоналізації системи екологічної системи життєдіяльності населення на місцевому. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2018. № 1. С. 117–126.

Тези наукових доповідей:

6. Кірова М. О. Екологічні проблеми міста Києва в призмі діяльності Державної екологічної інспекції. Проблеми природокористування в процесі реформування відносин власності: Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Київ, 19 квітня 2017 року: тези доповіді. Херсон, 2017. С. 190–195.

7. Кірова М. О. Деякі аспекти регулювання екологічної безпеки життєдіяльності населення міста Києва. Регіон – 2017: стратегія оптимального розвитку: Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 19–20 вересня 2017 року: тези доповіді. Х., 2017. С. 156–159.

8. Кірова М. О. Окремі питання забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення міста Києва. Галузеві проблеми екологічної безпеки:

II Міжнародна науково-практична конференція студентів, магістрантів та аспірантів, м. Харків, 17 жовтня 2017 року: тези доповіді. Х., 2017. С. 107–109.

9. Кірова М. О. Екологічна безпека як складова сталого розвитку територій. Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення: VIII Міжнародна науково-практична конференція, м. Дніпро, 20 жовтня 2017 року: тези доповіді. Дніпро, 2017. С. 104–107.

10. Кірова М. О. Окремі аспекти організації раціонального землекористування в контексті забезпечення екологічної діяльності населення міста Києва. Земельні ресурси України і сучасна землевпорядна наука: Всеукраїнська науково-практичної конференція студентів, магістрів, аспірантів і молодих вчених, м. Київ, 14 березня 2018 року: тези доповіді. К., 2018. С. 96–99.

Методичні рекомендації

11. Третяк А. М., Третяк Н. А., Кірова М. О. Методичні рекомендації оцінки екологічної небезпеки міського землекористування для життєдіяльності населення. К., 2018. 38 с. *(Здобувачем розроблено шкалу характеристики екологічної небезпеки землекористування на основі коефіцієнта екологічної небезпеки як індикатора змін її стану та спільно удосконалено класифікацію земель за функціональним використанням з метою оцінки стану екологічної небезпеки).*

АНОТАЦІЯ

Кірова М. О. Інституціональне забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2018.

Дисертацію присвячено вирішенню актуального наукового завдання щодо поглиблення теоретико-методичних основ і розроблення практичних рекомендацій з удосконалення інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення та індикаторів оцінки стану безпеки. Сформовано понятійний базис інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності міського населення, а також обґрунтовано концептуальну ідею інституціонального забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини, що полягає у виділенні місцевого рівня (рівень територіальних громад) у ієрархії: глобальна, регіональна та локальна безпека, яка найбільш пов'язана із типами землекористування. Розроблено логічно-сутнісну модель процесу інституціоналізації системи екологічної безпеки на рівні територіальних громад. Систему індикаторів результативності реалізації заходів екологічної безпеки життєдіяльності міського населення, зокрема, доповнено такими показниками як тенденції змін антропогенного навантаження території, екологічної стабільності та екологічної небезпеки землекористування. Удосконалено шкалу характеристики екологічної небезпеки землекористування на основі коефіцієнта екологічної небезпеки як індикатора змін її стану. Набули подальшого розвитку: методичний підхід

оцінки ефективності інституціонально-управлінських заходів щодо зниження рівня екологічної небезпеки життєдіяльності, які впливають на стан здоров'я населення; модель Муніципального кадастру землекористування зелених насаджень, яка включає: блок № 1 – взаємоузгодження складових та елементів Муніципального кадастру з Державним земельним кадастром і блок № 2 – власне самостійні складові та елементи Муніципального кадастру; класифікація земель за функціональним використанням в містах з метою оцінки стану екологічної небезпеки та значення коефіцієнта екологічної стабільності і балів оцінки антропогенного навантаження землекористування. Запропоновано інституціонально-економічні інструменти регулювання екологічної безпеки життєдіяльності міського населення.

Ключові слова: безпека, національна безпека, екологічна безпека, життєдіяльність населення, міське населення, інституціоналізація, інституціональне середовище, інституціональне забезпечення, землекористування, природокористування.

АННОТАЦІЯ

Кирова М. А. Институциональное обеспечение экологической безопасности жизнедеятельности городского населения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.06 «Экономика природопользования и охраны окружающей среды». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2018.

Диссертация посвящена решению актуального научного задания по углублению теоретико-методических основ и разработке практических рекомендаций по усовершенствованию основ институционального обеспечения экологической безопасности жизнедеятельности населения и индикаторов оценки её состояния. Сформирован понятийный базис институционального обеспечения экологической безопасности жизнедеятельности населения на местном уровне, а также обоснована концептуальная идея институционального обеспечения экологической безопасности жизнедеятельности человека, которая заключается в выделении местного уровня (уровня территориальных общин) в иерархии: глобальная, региональная и локальная безопасность, которая наиболее связана с типами землепользования, так как большинство негативных факторов, влияющих на здоровье, восстановление работоспособности и деятельность человека, проявляются именно на этом уровне. Обосновано, что сущность экологической безопасности городского населения состоит в формировании безопасного городского землепользования, поэтому предлагается оценивать состояние безопасности жизнедеятельности населения через оценку землепользования и его экологической стабильности. В контексте исследования механизма институционализации экологической безопасности разработаны: логически-смысловая схема развития и функционирования институциональных основ экологической безопасности (блоки – базисные; международные основы; организационно-управленческие; культурно-мировоззренческие); логически-смысловая модель экологической, экономической и финансовой составляющих безопасности, которые

характеризуются взаимозависимостью в системе регионального и местного природопользования, и являющиеся элементами системы, трансформационные изменения которой осуществляются в характере взаимодействия таких составляющих безопасности; логически-смысловая модель учёта влияния финансово-экономических и экологических угроз на взаимодействие субъектной и объектной составляющих элементов системы экологической безопасности. Обосновано, что процесс институционализации экологической безопасности на местном уровне необходимо осуществлять с учетом теоретического базиса подсистем природопользования экономико-экологической и финансово-экологической безопасности. Разработана логически-смысловая модель процесса институционализации системы экологической безопасности на уровне территориальных общин. Обосновано, что одним из направлений улучшения институциональной среды обеспечения экологической безопасности города Киева является разработка нормативов режима землепользования лесных угодий и зелёных насаждений по их функциональному использованию в контексте оптимального поглощения выбросов в атмосферу. Сформулировано авторское понимание основ методологического подхода к оцениванию эколого-экономической эффективности организации мероприятий по обеспечению экологической безопасности на местном уровне, который включает оценку: 1) адекватности структуры землепользования вызовам экологической опасности; 2) процесса управления экологической безопасностью соответствующей территории; 3) угроз и воздействий на состояние экологической безопасности. Систему индикаторов результативности реализации мероприятий экологической безопасности жизнедеятельности городского населения, в частности, дополнено такими показателями как тенденции изменения антропогенной нагрузки территории, экологической стабильности и экологической опасности землепользования. Усовершенствована шкала характеристики экологической опасности землепользования на основе коэффициента экологической опасности как индикатора изменений. Получили дальнейшее развитие: методический подход оценки эффективности институционально-управленческих мероприятий по снижению уровня опасности, влияющих на состояние здоровья населения, включая оценку их социальной, экономической и бюджетной эффективности; модель Муниципального кадастра землепользования зелёных насаждений, которая включает: блок № 1 – взаимосвязь составляющих и элементов Муниципального кадастра с Государственным земельным кадастром и блок № 2 – собственно самостоятельные составляющие и элементы Муниципального кадастра землепользования зелёных насаждений; классификация земель по функциональному использованию в городах в целях оценки состояния экологической опасности и значение коэффициента экологической стабильности, а также баллов оценки антропогенной нагрузки землепользования. Предложены институционально-экономические инструменты регулирования экологической безопасности жизнедеятельности городского населения, а именно: разработка системы нормативов земле- и природопользования, которые направлены на уменьшение рисков экологической опасности жизнедеятельности населения на территориальной общине; разработка правил (регламентов) земле- и природопользования по

формированию и организации использования зелёных насаждений и рекреационных территорий в пределах города; создание системы Муниципального кадастра землепользования зелёных насаждений; разработка системы муниципального администрирования земле- и природопользования с помощью финансово-экономических инструментов.

Ключевые слова: безопасность, национальная безопасность, экологическая безопасность, жизнедеятельность населения, городское население, институционализация, институциональная среда, институциональное обеспечение, землепользование, природопользование.

ANNOTATION

Kirova M. O. Institutional maintenance of ecological safety vital activity of urban population. – The Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.06 «Economics of Nature Using and Environment Protection». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2018.

The thesis is devoted to actual scientific issue to deepen the theoretical and methodological basis and development of practical recommendations to improve the institutional maintenance of ecological safety vital activity of urban population and safety status assessment indicators. The conceptual basis of institutional maintenance of ecological safety vital activity of urban population is formed and the conceptual idea of institutional provision of ecological safety human vital activity, which consists in allocating the local level (level of territorial communities) in the hierarchy: global, regional and local security, which is most connected with types of land using, is substantiated.

The logical-essential model of the process of institutionalization of the system of ecological security at the level of communities is developed. The system of indicators of the effectiveness implementation of ecological safety vital activity of urban population measures, in particular, is complemented by indicators such as trends in anthropogenic loading of the territory, ecological stability and ecological danger of land using.

The scale of the characteristics of the ecological danger of land use based on the ecological risk factor (ecological danger coefficient) as an indicator of changes is improved. Methodical approach for assessing the effectiveness of institutional and managerial measures to reduce the level of ecological danger of vital activity, which affects the health of the population; the model of the Municipal Cadastre of Land Using of an Area Planted with Trees, which includes: block No. 1 – the coordination of the components and elements of the Municipal Cadastre with the State Land Cadastre and block No. 2 – the actual independent components and elements of the Municipal Cadastre; classification of land for functional use in cities in order to assess the state of ecological hazards and the significance of the ecological stability and points of assessment of anthropogenic loading of land use are further developed. Institutional and economic instruments for regulating the ecological safety of vital activity of urban population are proposed.

Key words: security, national security, ecological safety, vital activity of population, urban population, institutionalization, institutional environment, institutional maintenance, land using, nature using.